

## KAREL ČAPEK – JOSEF ČAPEK

### *Ze života hmyzu*

*Bratři Čapkové zejména na počátku své tvorby (v desátých letech 20. století) psali společně. Hra Ze života hmyzu (z r. 1921) je sledem alegorických výjevů, v nichž postupně vystupují motýli, brouci a mravenci. Druhé jednání, z kterého jsme vybrali ukázkou, je nadepsáno Kořistníci.*

1. HLAS Pozor na kuličku! Dej pozor!

2. HLAS Pomalu!

1. HLAS Po...po...pozor!!

*Na scénu se vyvalí velká koule hnoje, strkaná párkem chrobáků.*

CHROBÁK Nestalo se jí nic?

CHROBAČKA I toto! Jeje, kdepak! Achich, to leknutí! Vid', kuličko, že nic? Ty-tyty – ty naše drahá kuličko!

CHROBÁK Haha, náš kapitálku! Naše mrvičko! Naše zlato! Naše všeco!

CHROBAČKA Ty krásný trůsku, ty poklade, ty skvostná kuličko, ty naše zlaté jměníčko!



CHROBÁK Ty naše láska a jediná radosti! Co jsme se našetřili, nasháněli, mrvičky nanosili a smradlavých drobečků nastřádali, od huby si utrhovali –

CHROBAČKA – a nohy si ubrousili a hromádek rozryli, co jsme se nahrabali, než jsme si tě tak hezky uhnětli a založili –

CHROBÁK – a zakulatili a doplnili, ty naše velké sluníčko!

CHROBAČKA Náš skvoste!

CHROBÁK Náš živote!

CHROBAČKA Ty naše celé dílo!

## Září

Můj bratr dooral a vypřáh' koně.  
A jak se stmívá,  
věrnému druhu hlavu do hřivy  
položil tiše, pohladil mu šíji  
a zaposlouchal se, co mluví kraj.

Zní zvony z dálky tichým svatvečerem;  
modlitba vesnic stoupá chladným šerem.  
Duch země zpívá: úzkost, víra, bolest  
v jediný chorál slily se a letí  
k věčnému nebi.  
Svatý Václave,  
nedej zahynouti  
nám ni budoucím.



- ✓ Uveďte, co konkrétně zachycuje první sloka básně a co sloka druhá.
- ✓ Jak si představujete *tichý svatvečer*?
- ✓ Poslední tři verše básně jsou citací jiného díla. Jak se toto dílo nazývá? Kdy vzniklo? Jaký mělo význam pro naši kulturu? (Žánrovou nápovědu najdete v jednom z předchozích veršů.)
- ✓ Co se *slilo v chorál*? Jak těmto motivům rozumíte?
- ✓ Který motiv – v textu přímo nepojmenovaný – podle vás spojuje první a druhou sloku?

**KAREL TOMAN (1877–1946)**

Český básník, autor básnických sbírek *Torzo života*, *Melancholická pout'*, *Měsíce* aj.

## KAREL KRYL

*Karel Kryl byl jedním z průkopníků moderního folku u nás. Jeho texty mají vždy silný citový náboj, často jsou nesmiřitelně útočné. Po sovětské okupaci Československa v r. 1968 se Kryl stal symbolem odporu. Některé z Krylových písní tehdy téměř zlidověly. Patří k nim i Bratříčku zavírej vrátka.*

### *Bratříčku zavírej vrátka*

Bratříčku nevzlykej  
to nejsou bubáci  
Vždyť už jsi velikej  
To jsou jen vojáci  
Přijeli v hranatých  
železných maringotkách

Se slzou na víčku  
hledíme na sebe  
Bud' se mnou bratříčku  
bojím se o tebe  
na cestách klikatých  
Bratříčku v polobotkách

Prší a venku se setmělo  
Tato noc nebude krátká  
Beránka vlku se zachtělo  
Bratříčku! Zavřel jsi vrátka?

Bratříčku nevzlykej  
neplýtvej slzami  
Nadávký polykej  
a šetři silami  
Nesmíš mi vyčítat  
jestliže nedojdeme

Nauč se písničku  
Není tak složitá  
Opři se bratříčku  
Cesta je rozbitá  
Budeme klopýtat  
Zpátky už nemůžeme

Prší a venku se setmělo  
Tato noc nebude krátká  
Beránka vlku se zachtělo  
Bratříčku zavírej vrátka!  
Zavírej vrátka!



- ✓ Text je průhlednou alegorií. Kde se v něm jednoznačně odkazuje ke vstupu tzv. spojeneckých vojsk do Československa v srpnu 1968?
- ✓ Vysvětlíte motivy *beránka vlku se zachtělo* a *tato noc nebude krátká*.
- ✓ Jaký význam má v textu motiv cesty?

*Popularitu, zejména mezi mládeží, Karel Kryl neztratil ani po odchodu od exilu (dlouhá léta žil v Německu).*

## Běh Prahou (dokončení)

*V povídce se ocitáme v poválečné Praze v době voleb (r. 1946). Vypravěčův tatínek, v té době nadšený příznivec komunistické strany, uspořádal běh čtyř chlapců, který měl vyjádřit jeho přání, jak volby dopadnou.*



✓ Připomeňte si konkrétní okolnosti, za nichž se běh konal.

Nevím, proč tatínka napadlo, že poběžíme přes Václavák, kde měli hlavní stan u Melantrichu národní socialisti, za které jsem vlastně běžel a kulhal až na čtvrtém místě. Zahnuli jsme z Příkopů nahoru a už z dálky jsem viděl ten ohromný nával před Melantrichem. Jak jsem se blížil, začala se ve mně zmenšovat dušička. A také ulička, do které jsem měl vběhnout, se zmenšovala. Ohlédl jsem se na tátu, byl mou poslední nadějí. Ale příliš dobře jsem znal svého tatínka, než abych té naději věřil. Měl některé špatné vlastnosti, ale nebyl to posraný žid, jak se o židech někdy říkávalo. Nikdy si nenechal od nikoho nic líbit, zmlátil už pár chlapců, kteří mu nadávali nebo ublížili, a měl kvůli tomu několik stání. První žid na světě pro něho nebyl ani pan Einstein, ani pan Chaplin, ale boxer Baer, který vyřídil Schmelinga. Můj tatínek dal před válkou v našem bytě zřídit ring a museli jsme boxovat, mě bylo tehdy sedm let. Chodil nás učit pan Hrabák, a hlavně pan Jenda Hermanek, co měl stříbrnou olympijskou medaili z Amsterdamu. Ale tušil jsem, že mé zkušenosti z doby mých sedmi let teď nebudou nic platné.

Byla tu jediná možnost. Neběžet vůbec. Udělal jsem to. Nohy se mi samy zastavily. Stál jsem a džíp zabrzdil také. Tatínek mohl zavolat: „Pojď k nám nahoru, kamaráde!“, kde byla Johnyho uniforma, ten jeho báječný vůz s odpichem, pravý americký kolt, tatínkovy pěsti, ale tatínek to neudělal. Miloval toho Baera, a ne pana Einsteina. Naklonil se z vozu a rozkázal mi:

„Běž! Kulhej!“

Moji bratři a ten žvýkačkový kluk už zmizeli. Nejdřív jsem šel a pak pomalu vběhl před Melantrich. Zajímavé bylo, že do té doby si všimlo našeho běhu jen málo lidí, ale na Václaváku to bylo jiné. Pochopili hned, o jakou agitaci jde, byli to inteligenti. Jenom překvapením ztichli, že mám tolik troufalosti dělat si z nich legraci přímo před Melantrichem. Vydechli, zařvali a vrhli se za mnou. Nějaký závod na Strahově byl proti tomu hadr. Rázem jsem přestal kulhat, jak mi radil tatínek, a začal jsem uplatňovat rady otce Jandery:

„Výraz!

Vysoko zdvíhej kolena!

Nedívej se nalevo!

Nedívej se napravo!

Upaluj!“

Bylo pozdě. Kruh se zužoval a uličky se uzavřely lidmi. Vpředu zmizeli moji stateční bratři a vzadu zůstal džíp s osádkou. Johny pronikavě troubil, ale to bylo všechno.

Už nebylo kam utíkat, a tak jsem stál a čekal. Třásl se mi nohy, a kdyby moje srdce mohlo, vyskočilo by z těla a samotné by tlouklo na dlažbě, aby se ustrnuli.